

VINCENT ŠIKULA

Prázdniny so strýcom Rafaelom



Albatros

Prázdniny so strýcom Rafaelom

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatrosmedia.sk

Albatros

Vincent Šikula

Prázdniny so strýcom Rafaelom – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS  **MEDIA**

Prázdniny

so strýcom Rafaelom



VINCENT ŠIKULA

Prázdniny

so strýcom Rafaelom



Albatros

Text © Vincent Šikula – heirs, 2014, 2022
Illustrations © Juraj Martiška, 2014, 2022
Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., rok prvého vydania

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-2892-8
ISBN e-knihy 978-80-566-2899-7 (1. zverejnenie, 2022) (ePDF)
ISBN e-knihy 978-80-566-2900-0 (1. zverejnenie, 2022) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-566-2901-7 (1. zverejnenie, 2022) (mobi)

Hruškovec

Hruškovec je dedina ako každá iná. Dva rady domčekov a pred každým stojí hruška.

Lenže už to je zvláštnosť. V iných dedinách našli by ste trebárs orechy, slivky, jabĺčka alebo čerešne. A niektoré obce sú naozaj podľa týchto stromov aj pomenované. Tak máme napríklad Horné i Dolné Orešany, ďalej Jablonec, ktorý sa predtým volal Halmeš.

Čo je Halmeš? To z vás nevie nikto a ani ja to neviem. Jabĺčka pozná každý. Kto pozná jabĺčka, pozná i hrušku.

Tam, kde sa ovocným stromčekom nedarí, pomenúvajú dediny inakšie: Vrbové, Jasenová, Cerová, Dubová, Hrabušice alebo Borová.

U nás vravievajú, že na Borovej sa zjavili táčky.

Táčky slúžili našim predkom ako dopravný prostriedok, na ktorom mohol sused od suseda previezť vrece zemiakov alebo obilia.

Ak hovoríme, že na Borovej sa zjavili táčky, znamená to, že ten, čo táčky objavil či vynašiel, pochádzal z Borovej, a podľa všetkého by si zaslúžil, aby táto dedina bola pomenovaná podľa neho. Možno sa volal Macák, Polakovič alebo Labuda. V tom prípade by sa dedina volala Macáková, Polakovičová alebo Labudová, Macákovce, Polakovičovce alebo Labudovce.

Iné dediny: Igram, Čataj, Báhoň, Cífer, Gocnóg, Štefanová, Kaplná, Časťá, Ompitál...

Nad pôvodom niektorých pomenovaní mohli by ste vyhutovať do Vianoc. Lepšie je potom zobrať bicykel, ťahať z dediny do dediny, všímať si rôzne zvláštnosti a vypytovať sa ľudí: Počujte! Prečo sa volá Báhoň Báhoň? Treba byť pritom opatrný, pretože niekde sa môžu na vás nahnevať. V Čataji napríklad nevedia vyslovovať r. Namiesto čatár povedia čataj, namiesto vrkoč povedia vukoč. Na Štefanovej sa volá každý druhý chlapec Štefan. Časťania sa často navštevujú, v Igrame vedia pekne hrať a spievať. Budmeričania ustavične voľačo vymeriavajú. Ompitálania sú všetci zvedaví. Ak niekoho stretnú, hneď sa ho začnú na všeličo opytovať.

- Odkiaľ ste?

- Z Hruškovca.

- Z Hruškovca?

- Hej.

- A z ktorého? Z ktorého Hruškovca? Hehe!



- Nuž z ktorého! Vari je tých Hruškovcov dvadsať?
 - Hehehe!
 - Čomuže sa smejete?
 - Čomu? Hehehe! Vravíte, že ste z Hruškovca. Hehe! A ešte máte ten zvon?
 - Ktorý zvon?
 - No ten.
 - Hádám len nebudeme bez zvona? Tri zvony máme. V robotné dni zvoníme na jednom, v nedeľu na všetkých troch.
 - Ale ten, čo vám do šklbanov nadáva. Hehe!
 - Máme aj taký. A čo na tom? Aspoň si ho poznáme. Sto zvonov môže zvoniť, a náš možno spomedzi všetkých celkom ľahko oddeliť.
 - Oddeliť? Hehe!
- Tak vidíte. Ompitálania sú okrem toho aj posmeškári. Vysmejú vás pre nič za nič. Našťastie v Hruškovci sa kvôli zvonu ešte nikto nenahneval.
- Naozaj!
- Nie je to obyčajný zvon. Obyčajný zvon nájdete kdekoľvek, no takýto ne-nájdete, ani keby ste neviem aký kus sveta pochodili. Môžete byť na kilometre ďaleko, a odrazu počujete, ako sa vám ktosi známy prihovára:
- ŠKL-BAN TR-HAN, ŠKL-BAN TR-HAN...



Hruškovecká dychovka

Ak som spomenul zvon, musím spomenúť aj hruškoveckú dychovku. Tá je známa nemenej a Hruškovčania si na nej právom zakladajú. Chcel som vlastne s dychovkou začať, ale práve vtedy zvonili u nás na poludnie a ja som začal hovoriť o zvone, aby som naň náhodou nezabudol.

Dychovky už pomaly na dedinách zakapávajú. Mladí muzikanti majú radšej džez, a starí, tí už nemajú zuby. Bez zubov na trúbe poriadne nezahráš. Kdeže!

Stretnú sa dvaja starci, jeden z nich bol voľakedy kapelníkom. Jeden druhému pozerajú do úst, krútia pritom hlavami: škoda hryzákov, škoda predných zubov!

Vedú medzi sebou asi takýto rozhovor:

- Rákócziho pochod poznáš?
- Kto nepozná Rákócziho pochod? - druhý starec zošpúli ústa a zapíska niekoľko taktov.
- To bol dobrý pochod! - povie prvý veľmi uznanlivo.
- To bol výborný pochod! - povie druhý ešte uznanlivejšie.
- A Viktóriu? - spýta sa prvý.
- Aj Viktóriu poznám, aj Zlatú Prahu, - odpovie druhý.



- To boli samé dobré pochody.
 - To boli samé výborné pochody.
 - Počul som, v Hruškovci ešte stále Zlatú Prahu hrajú, - povie prvý.
 - Zlatú Prahu? - spýta sa druhý.
 - Aj Zlatú Prahu, aj Viktóriu, - hovorí prvý. - A vieš, Jožko, kto im to tam drží?
 - Kto by to tam mohol držať? Starý Zahruška to drží. Kým bol mladý, vo-
 lačo pochytil a teraz to ešte stále drží.
 - Drží celú dychovku, - hovorí prvý a opäť uznanlivo pokyvuje hlavou.
 - Ešte chvíľu vydrží a potom to pustí. Tiež je už dosť starý.
 - Minulý štvrtok som čakal v Šenkviaciach na vlak...
 - V Čanikovciach, - opravuje ho druhý.
 - V Šenkviaciach. Šenkvičanom sa názov Čanikovce nepáčil, tak si zase za-
 čali hovoriť po starom. Čakal som tam na vlak, a keď ti už konečne prihrmel,
 vyskočí z jedného vozňa Zahruška a za ním sa začnú sypať ostatní hudob-
 níci. Ešte ani neboli poriadne dolu, už ktorýsi potiahol Zahrušku za kabát.
 - Rezneme to? - zahučal ten chlap.
 - Rezneme, - odpovedal Zahruška.
 - Čo rezneme? - pýtali sa ostatní.
 - Zlatú Prahu rezneme.
 Skôr než by si bol napočítal do trinásť, urobili kruh a spustili.
 Tí, čo boli vo vlaku, sa natlačili k oknám, z nástupišťa sa všetko zbehlo
 okolo dychovky.



- Čo sú to, akí muzikanti? - pýtali sa cestujúci.
 - To sú z Hruškovca. Starého Zahrušku predsa poznáte, nie?
 - Zahruška? Ktorý je to?
 - Kapelník.
 - A to idú odkiaľ? - pýtali sa cestujúci. - To idú asi zo svadby, nie?
 - Čoby zo svadby. Boli hrať v Cíferi na pohrebe.
 - Že na pohrebe! A to takú veselú spustili?
 - Však počujete. Mŕtvemu už zahrali, teraz hrajú ostatným.
 - Komu vyhrávajú?
 - Všetkým vyhrávajú. To nie je ako tá filharmónia. Filharmónia hrá len do rádia a pre Bratislavčanov. Hruškovecká dychovka vyhráva všetkým.
 - Ale, ale! To je predsa rozdiel!
 - Veď to. Rozdiel. Hruškovecká dychovka bola hrať v Cíferi, a filharmónia by do Cífera hrať nešla.
- Prvý stavec ešte neskončil, no druhý sa už pustil do smiechu.
- Dychovka bola hrať v Cíferi, a filharmónia by do Cífera hrať nešla, - zopakoval ešte raz. Potom pozrel na svojho kamaráta, a keď videl, že sa smeje, rozosmial sa aj sám. Najprv len potichu, potom hlasnejšie. Otváral pritom bezzubé ústa, oči vyvaľoval, až sa mu z nich začali kotúľať slzy.
- Všetci, čo boli vtedy na ulici, videli, ako sa obaja prehýňajú od smiechu. A že som ich videl aj sám, mohol som vám o nich rozprávať.

Heligón

Stál som pri Riziku a čakal, kým mi natečie plné vedro vody. Trochu mi bolo zima a trochu som sa hneval na svätého Floriánka, že nechal tiecť vodu tak pomaly, akoby ju bol nechal v noci všetku zmrznúť a akoby ju musel len teraz rozmrazovať. Ako tak stojím, dúcham si na prsty a dívam sa po dedine, všimnem si starého Zahrušku. Práve sa vyvalil spoza kostola a ja som ho hneď spoznal, pretože sa prehadzuje z nohy na nohu, ani čo by mal každú chvíľu spadnúť. Zbohom, rodina! myslím si. Kam vlečieš to trúbisko? Vliekol totiž na pleci tú najväčšiu trúbu, určite ste ju už videli. Keď si tak zakračoval po ceste, vyzeral náramne dôležito. Všetci, čo stáli na ulici, zvedavo sa za ním obzerali. Hádám len nebudú hody? Alebo pôjde voľajaký sprievod?

Medzitým sa mi naplnilo vedro. Vzal som ho oboma rukami a opatrne položil na zem, ešte sa reku za tým starým pozriem. On sa však akosi na mňa zakukal. Zastal kúsok odo mňa a teraz len pozerá, pozerá, pozerá... Čo tak na mňa kukáš?

Odrazu sa ma opýtal:

- Koľko máš rokov?

- Prosím?

- Ty si tuším hluchý.

- Prečo by som bol hluchý?

- Pýtal som sa ťa, koľko máš rokov.

- Jedenást.

- Jedenást? Jedenást rokov, to je trochu málo.

- Prečo by to bolo málo?

- Málo je to, - vraví sám pre seba a ani na chvíľu neprestane na mňa hľadieť.

Mne je reku zima, ja tu takto postávať nemôžem. Ja tu mám vedro a musím sa ponáhľať domov. Ale on ma zastavil.

- Počuj! Uniesol by si túto trúbu?

- Prečo by som ju neuniesol?

- Nemyslím, či by si ju uniesol teraz. Myslím, či by si ju uniesol na Prvého mája, na hody, alebo v jeseni, keď bývajú všelijaké slávnosti, obaračky, manifestácie. Nieкто zase oslavuje narodeniny, a aj na narodeniny treba hrať. Niekedy treba hrať na Jozefa, inokedy na Jána, niekedy na Vincenta, inokedy na Helenu. Vieš, kto to bol Vincent?

- Vincentov bolo mnoho.

- To máš pravdu. Bolo ich mnoho a aj ich v dedine mnoho je. Sedemnášť alebo aj päťadvadsať. Päťadvadsať Vincentov! Hm! A ty vravíš, že by si tú trúbu uniesol?

Zaškúlil som na strýca Zahrušku a trochu som pokrčil plecom. On pokračoval:

- Pravdaže, toto všetko nestačí. Tu by som ja potreboval vedieť ešte aspoň jedno slovo. Potreboval by som vedieť, či by si sa na tomto hudobnom nástroji voľačo naučil. Takých by tu bolo, čo by chceli na nástroji tri-štyri dni hučať! Keď chce mať voľakto doma takýto nástroj, ten musí cvičiť, ten sa musí každý deň v týždni učiť...

Strýco Zahruška rozprával veľmi zdĺhavo a mne prišlo nevdojak na um, ako ma ešte pred rokmi zaviedol otec do hudobnej a ako ma tam vtedy nechceli prijať. Bol tam taký malý chlapík, tvár mal červenú, ani čo by sa bol práve vtedy červeného vína napil, voľačo si vybrnkával na klavíri a stále ma nútil spievať.

- Ten chlapec nemá vôbec uši! - vyhlásil nakoniec.

- Ako to, že nemá uši? - rozčúlil sa otec.

- Nemá.

- Hmhm! - zahmkal otec. - A druhé decká majú? - opýtal sa ho.

- Druhé decká majú, - odpovedal riaditeľ.

- A môj chlapec nemá?

- Váš chlapec nemá.

- Keď nemá, nemá. Nasilu vám ho tu strkať nebudem.

Hádam by som to mal Zahruškovi povedať, aby vedel, čo som zač. Mám? Nemám? Nemám? Mám?

- Tak ty vravíš, že by si sa učil? - opýtal sa Zahruška.

- Keby som mal čas, prečo by som sa neučil?

- To by som ja práve potreboval vedieť. Potreboval by som vedieť, či by si si vedel nájsť čas. Večer za večerom, večer za večerom by si musel cvičiť.

- Sám? - opýtal som sa nesmelo.

- Ako by si chcel? Rozumu ti do hlavy nikto nenaleje. Ak sa chceš k voľačomu dostať, sám sa musíš k tomu prehrýzať. A ešte jedno slovo. To je zas takáto vec. Trúba nie je ani moja, ani tvoja, ani ničia. Ale! - výstražne zodvihol ukazovák, - keby sa s ňou voľačo stalo, chýbala by celej dedine. Je tak?

Prikývol som.

Položil mi trúbu na plece, až som sa začudoval, že sa mi pod ňou nepodlomili kolená. Ťažká bola, ale tváril som sa, ako keby bolo pre mňa také nemehlisko nič.

- Dnes je štvrtok, o tri dni je nedeľa. V nedeľu sa prídeš ku mne pozrieť. Nezabudneš?

- Nezabudnem.

- Keby ťa to malo omrzieť, tak s tým radšej pribehni ešte dnes!

- Trúba bola naozaj ťažká a ja som sa už chcel konečne pohnúť. Oziabalo ma na nohy aj na ruky. Okrem toho som sa musel ponáhľať s vodou.

- Toto vieš, ako sa volá? - vytiahol z nástroja nátrubok. - Odkiaľ by si to mohol vedieť! To je nátrubok. Starí muzikanti tomu hovoria „muštikel“. To je po nemecky. Celá trúba sa volá F-bas alebo heligón. Zapamätáš si to?

- Zapamätám. - Už mi bolo skoro do plaču. Strčil som ruky do vreciek, ale nepomáhalo, lebo mi už začalo zachádzať za nechty. On sa však díval, každú chvíľu špúlil ústa a tváril sa, akoby mu niečo uviazlo v hrdle. Panebože, veď to už konečne povedzte!

- Ešte sa neholíš? - opýtal sa ma.

- Neholím.

- To je dobre, že sa neholíš. Keby si sa holil, musel by som ťa o všelijakých iných veciach poučiť. Ale v trinástich rokoch sa holiť netreba. Vrazil si, že máš trinásť?

- Jedenásť, - opravil som ho.

- Hm. Jedenásť rokov, to je ešte menej ako trinásť. A vieš, kedy je Vincenta?

- Viem.

- Vincenta je dvadsiateho prvého januára. Bývalo dvadsiateho druhého, ale teraz už asi desať rokov býva dvadsiateho prvého. Pred Vincentom bývalo vždy Agnešky, a teraz už Agnešky nebýva. Voľakto sa strčil do kalendára a Agnešku vytlačil. Nepozeral si tam?

- Nepozeral.

- Hocikedy o tom rozmýšľam a za nič na svete neviem zistiť, kto sa to tam do kalendára strčil a narobil medzi menami neporiadok. Pozri! - vytiahol z kábaty pokrčený papier. - Tu máš papier, voľačo sa musíš do Vincenta naučiť.

- Voľačo sa naučím, - sľuboval som.

Ešte mi pozrel na zuby, poklepal po nich prstami, potom skúšal, či mám tvrdé pery. Poodstúpil stranou, dosť dlho si ma prezeral, prižmuroval oči, ani čo by sa chcel upokojiť tým, že mi trúba takto navonok pristane.

- Tak len teda cvič! Učený z neba nikto nepadol! - zakončil rozhovor a zabočil na dolnú stranu ulice. Prešiel po lávke preloženej nad zamrznutým potokom a ešte sa za mnou niekoľkokrát pozrel.

Ponáhľal som sa domov.

